

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Δ'. - ΤΕΥΧΟΣ Α' ΚΑΙ Β'.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1881

Ὅτε ἴσται περὶ τοῦ δε δευτέρου ἡθέρτου
βουλαίοντος ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτῶν καὶ
αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν. (Πλάτ. Θεάγος.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1881

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Κ Ρ Ι Σ Ι Σ 4

ΤΟΥ

ΝΙΚΟΔΗΜΕΙΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1881.

Ἀξιότιμοι Ἐταῖροι,

Τὸ τέταρτον νῦν ἀπαγγέλλεται ἡ κρίσις τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος, ὃν ὁ ἐκ τῆς μεγαλωνόμου τῶν Ψαρῶν νήσου ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος Νικόδημος πρὸ ἐξαετίας ἤδη κατέστησεν ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ νῦν τὸ τέταρτον περατοῦται ἄνευ στεφανηφόρου ἀγωνιστοῦ· οἱ δὲ ἔλλανοδίκαι τοῦ ἀγῶνος τούτου μονονουχὶ περίλυποι παρίστανται ἐνώπιον ὑμῶν διὰ τὴν ἐπανειλημμένην ἀποτυχίαν αὐτοῦ, παραμυθούμενοί πως μόνον, διότι τὴν αἰτίαν τῆς ἀποτυχίας ἀποδίδουσιν οὐχὶ εἰς τὴν σπάνιν τῶν ἀγωνιστῶν, ἀλλ' εἰς τὴν δολιχοδρομίαν τοῦ πολλαπλοῦ τῶν θεμάτων σταδίου.

Καὶ ὅμως ὁ ἀείμνηστος ἀθλοθέτης Νικόδημος, ἀγωνισάμενος εὐκλεῶς τὸν ἱερόν ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ἀνεξάρτησίας τῆς πατρίδος ἀγῶνα καὶ νικηφόρον ἐν πᾶσι τὸν βίον μέχρι βαθέος γήρως διανύσας, ἤκιστα ἐδύνατο νὰ προῖδῃ τοιοῦτο τὸ τέλος ἀγῶνος, ὃν κατεστήσατο πρὸς κοινὴν

(¹) Κατὰ τὴν διὰ τῶν ἐφημερίδων προκήρυξιν τοῦ Συλλόγου ἡ κρίσις αὕτη προῦκειτο νὰ ἀναγνωσθῇ ἐν ἐκτάκτῳ εἰδικῇ συνελεύσει τῶν ἐταίρων τῇ 14 Μαρτίου 1882 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βαρβακείου, ἀλλὰ μὴ συνελθόντων πολλῶν ἐταίρων τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ὅπως δημοσιευθῇ διὰ τοῦδε τοῦ τεύχους πρὸς γινῶσιν τῶν ἐταίρων καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων.

πνευματικὴν τοῦ Ἔθνους ὠφέλειαν· χάριν δὲ τοιοῦτου εὐγενοῦς καὶ φιλομούσου σκοποῦ συνέλαβε τὴν ὄντως εὐτυχὴ ἰδέαν νὰ συντελέσῃ τὸ καθ' ἑαυτὸν καὶ διὰ τοῦ πνευματικοῦ τούτου ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς νεολαίας ἐν ἧθει χριστιανικῷ καὶ χαρακτῆρι ἑλληνοπρεπεῖ. Ἀληθῶς δ' ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος τούτου ὑπὸ πάντων καὶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Διδασκαλικοῦ Συλλόγου προσεδοκᾶτο ἡ συγγραφή βιβλίου, δυναμένου τὰ μέγιστα νὰ ὠφελήσῃ οὐ μόνον τὴν μαθητιῶσαν νεότητα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν δὴ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν διὰ τῆς διαδόσεως τῶν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν ἐν δημόδει μορφῇ ἐξενηνεγμένων.

Αἱ ἐπανελημμένα ὁμῶς ἀπόπειραι τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου πρὸς ἐπιτεύξιν τοῦ κοινωφελοῦς σκοποῦ τοῦ διὰ τοῦ Νικοδημείου ἀγῶνος ἐπιδιωχθέντος, καὶ περ δις καὶ τρίς τροποποιηθέντων τῶν ὅρων αὐτοῦ πρὸς διευκόλυνσιν τῶν διαγωνισθέντων ἤδη συγγραφέων, ἔπεισαν τέλος τοὺς τε ἀγωνοδίκας καὶ τὸ διοικητικὸν τοῦ Συλλόγου Συμβούλιον τοῦ παρόντος ἔτους, ὅτι ἡ ἐν πρωτοτύπῳ συγγραφή τοῦ περὶ οὗ ὁ ἀγὼν βιβλίου καθίσταται ἀδύνατος.

Τούτου ἕνεκα τὸ Συμβούλιον, συσκεψάμενον μετὰ τῶν ἀγωνοδικῶν καὶ λαβὼν τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου ἀγωνοθέτου, ἀπεφάσισεν ἐσχάτως, ἵνα μετατρέψῃ τὸν ἀγῶνα ἀπὸ συγγραφικοῦ εἰς μεταφραστικόν.

Γνωστὸν δὲ τυγχάνει ὑμῖν, Κύριοι, ὅτι ὁ Σύλλογος ἡμῶν κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ ἀγῶνος προκήρυξιν, περιέστειλε κατὰ πολὺ τοὺς ἀρχῆθεν τεθέντας ὅρους, καὶ ὁμῶς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπεβλήθησαν εἰς κρίσιν τέσσαρα μόλις πονήματα, ἀφορῶντα τὰ μὲν τρία εἰς τὴν γεωργίαν καὶ βιομηχανίαν, ἐν δὲ μόνον εἰς τὴν « φυσικὴν ἱστορίαν, » ἀλλ' οὐδὲν τούτων κατάρθωσε ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς προσδοκίας τοῦ Συλλόγου καὶ νὰ τύχῃ τοῦ βραβείου.

Ἡ κρίσις τῶν πονημάτων τούτων ἦν ἀνατεθειμένη ἐν καιρῷ ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἰς τοὺς αὐτοὺς καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον Κριτᾶς, καὶ ὡς ἀρμοδιωτάτους καὶ ὡς γινώσκοντας καλῶς τὰς συνθήκας, ὑφ' ἧς ὁ Σύλλογος εἶχε προκηρύξει τὸν ἀγῶνα, ἤτοι εἰς τοὺς κκ. Χρῆστον Παπαδόπουλον, Καθηγητὴν τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, Ὁθωνα Φρειδερίκον, Καθηγητὴν τῆς « φυσικῆς ἱστορίας » καὶ Παν. Γεννάδιον, Γεωπόνον καὶ Τμηματάρχην. Καὶ ὁ μὲν κ. Παπαδόπουλος, ἐπειδὴ οὐδὲν πόνημα ἀφορῶν εἰς τὸ φιλοσοφικὸν μέρος τοῦ ἀγῶνος εἶχεν ὑποβληθῆ, δὲν μετέσχε τῆς κρίσεως, ἐπομένως ἀνέλαβον λίαν

φιλοτίμως καὶ εὐγενῶς νὰ διεξαγάγωσιν αὐτὴν οἱ ἕτεροι δύο Κριταί, οἵτινες ἐργασθέντες μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου ἐπεμψαν οὐχὶ πρὸ πολλοῦ εἰς τὸ Συμβούλιον τὴν ἐπὶ τῶν διαγωνισθέντων πονημάτων ἔκθεσιν αὐτῶν, ἧτις ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Οἱ ὑπογεγραμμένοι Κριταί τοῦ Νικοδημείου ἀγῶνος τοῦ 1880—81 ἐξετάσαντες τὰ τρία περὶ γεωργίας κτλ. εἰς κρίσιν ἡμῶν ἀποσταλέντα πονήματα ὑποβάλλομεν εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τὴν περὶ αὐτῶν κρίσιν ἡμῶν ἔχουσαν οὕτω.

Τὸ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1 πόνημα, φέρον τίτλον μὲν « Ἐγχειρίδιον Γεωργικόν, » σύμβολον δὲ « οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει, » ἔχει ὕλην ἐκλεκτὴν, καλῶς διατεταγμένην καὶ ἀρμόζουσαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγῶνος. Δυστυχῶς ὅμως τὰ πολλὰ ἐπιστημονικὰ αὐτοῦ ἀμαρτήματα, ἢ ἐν αὐτῷ ὑπαρξίς ὄρων οὐχὶ καθιερωμένων καὶ ἢ ἐντελής ἔλλειψις στοιχείων τινῶν δενδροκομίας (εἰς ἣν συνίσταται κυρίως ἡ γεωργία τῆς Ἑλλάδος) καὶ κτηνοτροφίας, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τὸ ἀκατάληπτον τοῦ ὕφους, τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς ἀνεπαρκούς γνώσεως ἐπιστημονικῶν τινῶν ζητημάτων, ταῦτα πάντα εἶνε, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν πλεον ἢ ἐπαρκῆ ὅπως τὸ πόνημα τοῦτο μὴ κριθῆ ἄξιον βραβεύσεως.

Ἐκ τῶν πολλῶν δ' αὐτοῦ ἀμαρτημάτων σημειοῦμεν ὡς τὰ κυριώτερα τὰ ἑξῆς.

Ἐν σελίδι 1 λέγει « ὁ ἀγρὸς ἀπαρτίζεται α') ἀπό. . . ἀέρα, ἀτμοσφαῖραν κτλ. » Αἱ λέξεις ἀήρ καὶ ἀτμοσφαῖρα διαφέρουσι καθ' ὅσον ἡ μὲν πρώτη σημαίνει τὸ μέρος, ἡ δὲ δευτέρα τὸ ὅλον, ἀλλὰ περὶ τοῦ μέρους μόνον ἔπρεπε νὰ ποιήσῃ λόγον καὶ μεταχειρισθῆ τὴν λέξιν ἀήρ.

Ἐν σελ. 4 λέγει, ὅτι τὸ ἄζωτον εἶναι θανατηφόρον, φέρον ἀσφυξίαν εἰς τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά. Καὶ ὅμως πάντα ταῦτα ζῶσιν ἐν ἀτμοσφαίρᾳ, ἧτις κατὰ τὰ τέσσαρα πέμπτα σύγκειται ἐξ ἀζώτου.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ἀναφέρει πάντα σχεδὸν τὰ συστατικὰ τοῦ ἀέρος, παραλείπει δὲ τὸ ἔχον μεγίστην σημασίαν διὰ τὸν γεωργόν, τὴν ἀμμωνίαν, ἣν τὰ φυτά πορίζονται μόνον ἐκ τοῦ ἀέρος (ὡς εἶναι πιθανώτατον).

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι λέγει, ὅτι « ὁ ἀήρ καὶ ὁ ἥλιος ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς μηχανικὴν καὶ χημικὴν ἐργασίαν (!). » Οὔτε ὁ ἥλιος οὔτε ὁ ἀήρ ἐπιδρῶσι μηχανικῶς ἐπὶ τῆς γῆς.

Εἶνε ζήτημα, ἂν αἱ καταιγίδες καὶ ἡ χάλαζα εἶνε, ὡς ἐν σελ. 6ῃ λέγει, ἀποτέλεσμα ἠλεκτρισμοῦ. Ὁ Βόλτης ἄλλοτε παρεδέχθη τοιοῦτόν τι διὰ τὴν χάλαζαν, ὅπερ ὁμῶς ἀπεδείχθη ὅλως ἄλογον.

Ἐν σελ. 8 λέγει ὅτι ὁ ἀήρ ὅσον θερμότερος εἶνε τόσον περισσότερον ὕδωρ περιέχει. Τότε διατί εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐν καιρῷ θέρους ὁ ἀήρ εἶνε ξηρότατος.

Σχηματίζεται ἡ δρόσος οὐχί, ὡς ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι λέγει, διότι ὁ ἀήρ δὲν δύναται, ἕνεκα τῆς ψυχρότητος τῆς ἀτμοσφαιρας, νὰ συκρατήσῃ ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ὑγρότητα, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐξῆς λόγον. Ἡ γῆ ἀποβάλλουσα τὴν νύκτα τὴν θερμότητα, ἣν τὴν ἡμέραν συνέλεξε, καθιστᾷ τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς σώματα κατὰ τινὰς βαθμοὺς ψυχρότερα τῆς ἀτμοσφαιρας. Ὅθεν ὁ ἀτμὸς ὁ περιεχόμενος ἐν τῷ περιβάλλοντι τὰ σώματα ταῦτα ἀέρι, συμπυκνούμενος καλύπτει αὐτὰ ἐν εἶδει δρόσου. Ταῦτα συμβαίνουσιν ἰδίως κατὰ τὰς θερμὰς ὥρας τοῦ ἔτους, ὅτε αἱ νύκτες εἶναι εὐδιοὶ καὶ ἀνέφελοι.

Ἐν σελίδι 9 λέγει, ὅτι τὰ ὄμβρια ὕδατα σταματῶσιν ἐν τῇ γῇ ὅταν ἀπαντήσωσι στρῶμα βράχου, ἀργίλου ἢ ἄλλου χώματος ἀδιαπεράστου; Ἄν ὑπάρχει τοιοῦτο, διατί δὲν τὸ ἀναφέρει;

Τὸ ὕδωρ τοῦ ἀνιόντος χυμοῦ δὲν ἐνοῦται, ὡς ἐν σελίδι 12ῃ λέγει, μετὰ τῶν ὑπὸ τῶν φύλλων ἀπορροφωμένων ἀερίων, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἀνθρακικοῦ προερχομένου ἐκ τῆς ἐν τοῖς φύλλοις ἀποσυνθέσεως τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι προκειμένου περὶ καλύμματος τοῦ ἀνθούς, διατί νὰ μὴ ἀναφέρηται καὶ ὁ κάλυξ, ὅστις εἶνε τὸ κύριον κάλυμμα ἐκείνου καὶ ἄφ' οὗ ὁ συγγραφεὺς δὲν φεῖδεται τῶν ἐπιστημονικῶν ὄρων.

Ἐν τῇ 16 σελίδι λέγει « Ἡ γῆ διαιρεῖται κατὰ τὴν χημικὴν σύμμιξιν αὐτῆς. » Πρῶτον μὲν ὀρθότερον ἤθελεν εἶναι, ἐὰν ἔλεγεν αἱ γαῖαι ἢ τὰ ἐδάφη διαιροῦνται κτλ. δεύτερον δέ, δὲν συμβαίνει χημικὴ σύμμιξις, ἀλλὰ σύνθεσις χημικῆ. Εἰς τὴν παρούσαν ὁμῶς περίστασιν ἀνάγκη ἦν νὰ ῥηθῇ φυσικὴ σύστασις.

Εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὀρισμοὺς ὁ συγγραφεὺς φαίνεται λίαν ἀδαής, ἂν καὶ συχνὰ ποιεῖται χρῆσιν αὐτῶν.

Οὕτω, ἐν τῇ 12ῃ σελίδι ἀποκαλεῖ τὸν ἕπερον σπερματίδα, τὸν στύλον στήλην, τὸ στίγμα ἐπικράτιον ἢ λόφον τὴν γῦριν σπερμογόγον κόριν. Ἐν δὲ τῇ 4ῃ σελ. τὴν ἐπίμορτον καλλιέργιαν ἀποκαλεῖ κολλιγικήν (!) Ἐν τῇ 14ῃ σελ. λέγει ἀείλω φυτό, ἀντὶ πολυετῆ ἢ χρόνια (τῆς λέξεως ἀείλω μὴ οὔσης κυριολεκτικῆς).

Ἐν σελίδι 16ῃ κατ' ἀρχάς λέγει, ὅτι ἡ ἀργίλος εἶνε *σῶμα σύνθετον*, κατόπιν ἀποκαλεῖ αὐτὴν *μίγμα*, ἀκολουθῶς μανθάνομεν ὅτι εἶνε χῶμα πικρὸν καὶ ὅτι ἐμπεριέχει *μάλιστα καὶ στεπτηρίαν* (!!!)

Ἐν τῇ 17ῃ σελ. ἀπαριθμεῖ πάντα τὰ συστατικά τῆς τιτανώδους (ὀρθότερον ἀσβεστώδους) γῆς, παραλείπει δὲ τὸ σπουδαιότερον, ἦτοι τὴν δύναμιν, μεθ' ἧς ἡ γῆ αὕτη ἀπορροφᾷ ὕδωρ καὶ συγκρατεῖ αὐτὸ ὅταν ἐχη ὑπέδαφος ἄπωρον (ἀδιάδροχον ἢ ἀδιαπέραστον ὑπὸ βροχῆς = impermeable

Ἐν τῇ 18ῃ σελίδι κακῶς ὀνομάζει *πυριτιώδεις ἢ χαλικοῦδεις* τὰς γαίας, τὰς συγκειμένας ἐκ πυριτικῆς ἄμμου, διότι πρὸς διαίρεσιν τῶν γαιῶν δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ χημικὴ σύνθεσις, ἀλλ' ἡ φυσικὴ σύστασις καὶ αἱ φυσικαὶ ιδιότητες αὐτῶν. Ἐὰν πρὸς κατάταξιν τῶν γαιῶν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν ἡ σύνθεσις καὶ οὐχὶ ἡ σύστασις αὐτῶν, τότε πολλὰ γαῖαι, ἐμπεριέχουσαι ὀξειδίου τοῦ πυριτίου πλεον τῶν 50/00 καὶ ὄυσαι οὐχ ἦττον ἀργιλώδεις, ἔπρεπε νὰ καλῶνται *πυριτικά*. Καλῶς ἄρα ὀνομάζονται *ἀμμώδεις* αἱ γαῖαι, ἐν αἷς ἐπικρατεῖ οἰαδήποτε ἄμμος.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι λέγει ὅτι « εἰς τὰς χαλικοαμμώδεις γαίας ἡ ἀπόσυνθεσις τῆς κοπρίας γίνεται *τάχιστα*,» ἀλλ' ἡ κόπρος καὶ εἰς ἄλλας γαίας μὴ ἀργιλώδεις, ἀποσυντίθεται ταχέως εἰς τινὰς *μάλιστα* τούτων (τὰς ἀσβεστώδεις) καὶ ταχύτερον ἢ εἰς τὰς χαλικοαμμώδεις.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι λέγει ὅτι εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν καλλιεργησίμων γαιῶν «ἐκτός τῶν τριῶν ῥηθέντων εἰδῶν (;) εἰσέρχονται καὶ ἕτερα (!) σπανίως ὅμως καὶ ἐν μικρᾷ ποσότητι ἀπαντώμενα ὁ σίδηρος λ. χ. . . ἀλλ' αἱ οὐσίαι αὗται δὲν εἶναι πολὺ ἀναγκαῖαι εἰς τὴν καλλιέργειαν.» Ἐντούτοις μεταξὺ τῶν ἐν μικρᾷ ποσότητι ἀπαντωμένων ἐν τῷ χῶματι οὐσιῶν συγκαταλέγονται τὸ φωσφόρον καὶ τὸ κάλι, οὐσίαι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν συντήρησιν τῶν φυτῶν.

Ἐν τῇ 11ῃ σελίδι μεταφράζει κακῶς τὴν γαλλικὴν λέξιν *Drainage-διοχέτευσις*, ἧτις γαλλιστὶ εἶναι *derivation*. Πρὸς ἐξήγησιν τῆς λέξεως *drainage* μετςχειρίσθημεν ἄλλοτε τὴν ἀποστράγγισιν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ πρώτου πονήματος.

Ἀπορριπτέον δ' ὡσαύτως εἶναι καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 2, τὸ φέρον τίτλον μὲν «Περὶ γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας ἐν γένει,» σύμβολον δὲ « Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶνε μήτηρ καὶ τροφὸς ὅλων τῶν ἄλλων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν.»

Εἶνε δὲ τοῦτο ἔργον τινὸς τῶν καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον ἀγωνισθέντων, ὃ ὁποῖος ἀπέτυχε καὶ τότε διὰ τοὺς λόγους, δι' οὓς ἀπο-

πυγχάνει καὶ νῦν, ἤτοι α) διότι ἐν ᾧ ἀγνοεῖ τὰ στοιχεῖα τῆς γεωργίας ἐπιχειρεῖ νὰ συγγράψῃ περὶ αὐτῆς καὶ β') διότι, ἐνῶ πρόκειται περὶ συγγραφῆς στοιχείων γεωργίας ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται ζητήματα ἀφορῶντα εἰς τὴν θεολογίαν ἢ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν (ἴδε τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος χειρογράφου τῷ α' κεφάλ. τοῦ Α' τμήματος).

Τὸ ὅλον τοῦ ἔργου τούτου εἶνε πλημμυρῶδες περιέχον πολλὰ χωρία ἀκατάληπτα καὶ παράλογα.

Νομίζω ὅτι μόνον κοινὸς νοῦς ἀπαιτεῖται ὅπως ἐννοήσῃ τις ὅτι «γεωργήσιμος ἢ ἀρόσιμος γῆ (ἴδε σελ. 10) εἶνε ἐκείνη, ἣτις εἶνε δυνατὸν νὰ γεωργηθῇ ἢ νὰ ἀροθῇ. Τὸ δὲ λέγειν ὅτι ὑπαρόσιμον ἔδαφος εἶνε μεταλικὸς βράχος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιφάνεια μεταβλήθη εἰς γεωργήσιμον γῆν (σελ. 10) εἶνε ἴσον τῷ μηδὲν λέγειν. Πάντα τὰ ἀργιλώδη εἰδάφη δὲν καλύπτονται ὑπὸ ὑδάτων, ὡς ἐν τῇ 14ῃ σελίδι ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς τοῦ πονήματος τούτου, ἀλλ' οὔτε εἶνε ταῦτα ἀκατάληπτα πρὸς ἐπιτυχῆ καλλιέργειαν τῶν διαφόρων φυτῶν. Κακῶς ὡσαύτως λέγει ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι, ὅτι τὰ φυτὰ δὲν εὐδοκίμοῦν εἰς τὰς ἀμμώδεις γαίας.

Ἐσφαλμένως διατείνεται (σελ. 13) ὅτι « ἡ τέχνη τοῦ φυτεύειν δένδρα καὶ φυτὰ ἀνήκει μᾶλλον εἰς τοὺς κατοικοῦς τῶν πόλεων. »

Τὸ Α' κεφάλαιον τοῦ α' τμήματος (σελ. 5) ἐπιγράφεται « Περὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ παρόντος (2) καὶ πρῶτον περὶ τοῦ νόμου τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσως » περιέχει ἀντικείμενα ὅλως ἄσχετα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἔργου.

Τὸ Δ' κεφάλ. (σελ. 13) φέρει τίτλον « Περὶ σπορᾶς, ἐμφυτεύσεως καὶ ἀρδεύσεως, » ἐν τούτοις πραγματεύεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς περὶ γεωργικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς παρ' ἡμῖν καταστάσεως τῆς γεωργίας. Τοιαῦτα παρακβάσεις εἶνε συνηθέσταται ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ.

Ἐν τῇ 9ῃ σελίδι ὁ συγγραφεὺς λέγει, ὅτι εἰς τινὰ μέρη τῆς Σινικῆς «πολλάκις γρονθοκοποῦνται καὶ ξυλοκοποῦνται ἄνθρωποι φιλονικοῦντες τίς πρῶτος νὰ λάβῃ τὴν κόπρον τοῦ κοπρίσαντος ἀνθρώπου. » Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, τὸ ἀποδεικνύον τὴν πρὸς τὴν κόπρον ἀγάπην τῶν κατοίκων τοῦ Οὐρανίου κράτους, νομίζομεν ὅτι καὶ ἀληθές ἐάν ἦτο, ἠδύνατο νὰ παραλειφθῇ, καθ' ὅσον μάλιστα ὑπάρχουσιν ἄλλα πολλὰ καὶ λίαν πειστικὰ παραδείγματα ἀποδεικνύοντα τὴν χρησιμότητα τῶν ἀνθρωπίνων περιττωμάτων.

Τέλος, τὸ ὑπ' ἀριθ. 3, φέρον τίτλον μὲν « Στοιχεῖα Γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας, » σύμβολον δὲ « Εὐ φερομένης τῆς γεωργίας ἔρρωνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἅπασαι, » εἶνε καὶ αὐτὸ ἀπορριπτέον, διότι ἐκτὸς τῆς πλη-

θός τῶν ἀμαρτημάτων αὐτῶν τὸ ὕφος πολλάκις εἶνε ὄλως ἀκατάληπτον.

Ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων καὶ τῶν ἀκαταλήπτων χωρίων τοῦ χειρογράφου τούτου παραθέτομεν ὡδὲ τινα.

Ἐν τῇ 4ῃ σελίδι λέγει «διὰ νὰ ὠφελῆται τις ἀπὸ τὴν γεωργίαν ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ α') τὴν φύσιν τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν μέλλει νὰ καλλιεργήσῃ β') πρέπει νὰ ἐτοιμάζῃ αὐτὴν διὰ νὰ δεχθῇ καλὴν καλλιέργειαν » ὁ συγγραφεὺς ἐννοεῖ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα « νὰ ἐτοιμάζῃ τις τὴν γῆν » καὶ οὐχὶ τὴν φύσιν αὐτῆς ἢ τὴν γεωργίαν, ὡς ἐκ τοῦ χωρίου τούτου δυνατὸν νὰ ὑποθέσῃ τις.

Ἐν σελ. 20 (—21) λέγει « Τὰ πράσινα λιπάσματα ὠφελοῦν πρὸ πάντων τὰς ἐλαφρὰς γαίας· μόνον ὁμοῦ δὲν ἀποτελοῦσι λιπάσματα. Τοιαῦτα εἶνε κυρίως ἡ κόπρος τῶν ζώων, ταῦτα δὲ βοηθοῦσι μόνον αὐτήν. » (;;;)

Ἐν σελίδι 56 λέγει « Ὅταν οἱ σπόροι σκεπάζωνται μὲ τὸ ἄροτρον ὠφελοῦνται πολὺ αἱ ἐλαφραὶ γαῖαι (δὲν βλέπει τις τὸν λόγον τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῆς ὠφελείας τῶν ἐλαφρῶν γαιῶν), ἀλλ' ἐν μέρος τοῦ σπόρου θάπτεται εἰς μέγα βάθος, ἀνυψώνεται ἀνίσως ἢ δὲν ὑψώνεται ποσῶς. » Χωρίον ἐντελῶς ἀκατάληπτον.

Ἐξ ὧσων ἐν σελ. 15—16 γράφει περὶ ἀσβέστου ὁ συγγραφεὺς ἢ δὲν ἐννοεῖ καλῶς τὸν σκοπὸν τῆς χρήσεως αὐτῆς ἢ δὲν ἐκθέτει τὰ πράγματα εἰς τρόπον, ὥστε νὰ γείνη καταληπτός.

Συγκεχυμένα ὡσαύτως εἶνε καὶ τὰ περὶ μάρνης ἢ ἀργυρασβέστου γράφομενα (σελ. 12, 13, 14).

Μεταξὺ τῶν ξηρῶν λιπασμάτων συγκαταλέγει καὶ τὰ ἀπομεινάρια τῶν ὠρισμένων τούτων φυτῶν πρὸς κατασκευὴν λιπασμάτων; Ἄλλως τὰ ἀπομεινάρια τούτων καὶ ἄλλων λαχανικῶν χρησιμοποιοῦνται μᾶλλον ἐπικερδῶς ὡς τροφή τῶν κτηνῶν.

Κακῶς ἐν σελ. 21 συμβουλεύει ὡς λίπασμα ἀμπέλου καὶ φύκη, διότι ταῦτα μεταδίδουσι τῷ οἴνῳ κακὴν γεῦσιν.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι συμβουλεύει ὡς λίπασμα καὶ τὸ κρέας. Ἄριστη, ἀλλ' ἀσύμφορος ἡ χρῆσις αὐτοῦ.

Διὰ τῶν ἀλκαλίων δὲν κονιοποιοῦνται, ὡς ἐν σελίδι 30 λέγει τὰ δεστᾶ Ἡ κονιοποίησις αὐτῶν διευκολύνεται μεγάλως διὰ τοῦ πυρός.

Ἐν σελ. 35 λέγει « Δύο σκοποὺς ἔχει τὸ ὄργωμα 1ον ν' ἀποσπάσῃ λωρίδα γῆς καὶ ἀνατρέψῃ αὐτὴν οὕτως ὥστε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν (;) καὶ ἡ θερμότης. » Ὡστε, κατὰ τὸν συγγραφέα, τὸ ἔδαφος δὲν τρίβεται καὶ χάριν τῆς ἐν αὐτῷ εὐκόλου εἰσδύσεως, ἀναπτύξεως καὶ διακλάδωσως τῶν ριζῶν τῶν σπειρομένων ἢ φυτευομένων.

Ἐν σελ. 55 λέγει ὅτι « αἱ ἀργιλώδεις γαῖαι πρέπει νὰ σπείρωνται πρὸ τῶν ἀμωδῶν καὶ ἀσβεστωδῶν. » Ἐν τούτοις ἐν Ἑλλάδι σπείρουσι πρῶτον τὰς ἐλαφράς γαίας. Πράττουσι δὲ ὀρθῶς.

Ἐν σελ. 8 λέγει ὅτι « εἰς τὸ ξηρὸν κλίμα αἱ συχναὶ καὶ ἄφθονοι δρόσοι ἀντικαθιστῶσι τὰς βροχάς. » Ἄλλ' εἰς ξηρὰ κλίματα ἡ δρόσος εἶνε σπανία ὅσον καὶ ἡ βροχή.

Ἀποκαλεῖ *ρεασμόν* τὴν ἐκχέρσωσιν (σελ. 9), *γοιμοποίησιν* δὲ τὴν πάχυνσιν ἢ λιπάνσιν τῆς γῆς (σελ. 19). Τὴν *σπορὰν* ὀνομάζει *διασπορὰν* (σελ. 56). Τὰ *χλωρὰ* λιπάσματα καλεῖ *πράσινα*, μεταφράζων οὕτω τὸ γαλλικὸν *engrais verts* (σελ. 20). Τὴν γύψον, ἣτις εἶνε *μετάπλασμα* (*amendement*), κατατάσσει εἰς τὰ ὀρυκτὰ λιπάσματα (σελ. 29); εἰς τὰ ὅποια ἐσφαλμένως κατατάσσει καὶ τὴν τέφραν (σελ. 29), τὰ ὄστρα, τὰ οὖρα καὶ τὰς ἀκαθαρσίας τῶν πόλεων.

Τοιαῦτα εἶνε τὰ ἁμαρτήματα τὰ ἀπαντῶμενα ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν σελίδα τῶν τριῶν τούτων περὶ γεωργίας πονημάτων. Ὅθεν ἡ ἀπόρριψις αὐτῶν ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἀναποφεύκτως, διότι ἡ δημοσίευσις τοιούτων ἔργων ὄχι μόνον δὲν δύναται νὰ ὠφελήσῃ τὸν λαόν, ὑπὲρ οὗ κυρίως μεριμνῶν ὁ ἀοίδιμος ναύαρχος Νικόδημος κατέστησε τὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ἀπεναντίας θὰ βλάβῃσιν αὐτὸν διὰ τῆς διαδόσεως ἐσφαλμένων καὶ κακῶς ἐκτεθειμένων γεωργικῶν δῆθεν γνώσεων.

Τοῦ δὲ πονήματος τῆς φυσικῆς ἱστορίας, τοῦ φέροντος ἐπιγραφὴν μὲν «*Φυσικὴ ἱστορία*» καὶ σύμβολον «*Ἄλλὰ πάντα μέτρω καὶ ἀριθμῶ καὶ σταθμῶ διέταξας. Τὸ γὰρ μεγάλως ἰσχύειν σοὶ πάρεστι πάντοτε καὶ κράτει βραχίονός σου τίς ἀντιστήσεται;*» (Σοφία Σολομῶντος, κεφ. 1Α' 24, 22) ὁ συγγραφεὺς φαίνεται οὐχὶ τὸ πρῶτον ἤδη ἀποδυόμενος εἰς τὸν ἀγῶνα, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τε τοῦ λόγου καθόλου, ἐκ τῆς διορθώσεως πολλῶν ἁμαρτημάτων τοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀποσταλέντος πονήματος αὐτοῦ καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων ἐπαναλαμβανομένων καὶ αὖθις ἐν τῷ προκειμένῳ πονήματι, ὡς ἐφέροντο καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ. Καὶ ἡ μὲν ὕλη τοῦ ἔργου τούτου καλῶς τυγχάνει διατεταγμένη· δυστυχῶς ὅμως τὸ λεκτικὸν ἐν πολλοῖς καὶ στρυφνὸν εἶναι καὶ δύσληπτον, καὶ, καθόλου εἰπεῖν, τὸ πόνημα τοῦτο εἶναι ξηρὸν καὶ μονότονον καὶ ἡκιστα ἐπαγωγόν, ἀπολειπόμενον ὡς πρὸς τοῦτο πολὺ καὶ τῶν ἤδη ἐκδεδομένων καὶ ἐν χρήσει ἐν τοῖς σχολείοις τοῦ κράτους ἐγχειριδίων τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ὥστε ἀποβαίνει ὅλως ἀπρόσφορον πρὸς τὸν σκοπὸν, ὃν προέθετο ὁ ἀοίδιμος ἀγωνοθέτης. Πρὸς τοῖς πλημμελήμασι τούτοις κα-

θίστησιν αὐτὸ ἄχρηστον καὶ ἡ πλῆθὺς τῶν ἐπιστημονικῶν ἀμαρτημάτων, ὧν ἀναγράφομεν ἔδῃ τὰ ἑξῆς :

Ζωολογία.—'Εν § 6η λέγει «Τὸ σύνολον αὐτῶν (τῶν λειτουργιῶν) ἀποτελεῖ τὴν ζῶην καὶ τὸ σῶμα τοῦ ὀργανικοῦ ὄντος (;). 'Εν τῇ αὐτῇ § ἀναφέρει *φυτικὴν* καὶ *ζωϊκὴν ζῶην* ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως. 'Εν § 8 λέγει ὅτι ἡ περιγραφικὴ ζωολογία ἐξετάζει τοὺς χαρακτῆρας τῶν ὀργανικῶν *σωμάτων*» ἐν ᾧ ἔδει νὰ εἴπῃ τῶν ζώων.

'Εν § 10η περὶ σποινδύλων λέγει ὅτι «ἔμπροσθεν τῆς ὀπῆς αὐτῶν ὑπάρχει *δίσκος πολὺ στενός*» διὰ τί *πολὺ στενός*; πρὸς τοῦτοις λέγει ἀτόπως ὅτι «ἡ σειρά τῶν ὀστεωδῶν ἀποφύσεων ἀποτελεῖ τὴν *ἀκανθα* τῆς *ράχως*, ἐν ᾗ ἡ ἀκανθα ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀκανθιαίων ἀποφύσεων.

'Εν § 16η παρέλειψε τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀστέων τοῦ καρποῦ, τοῦ μετακαρπίου καὶ τῶν φαλάγγων.

'Εν § 18η σφάλλεται λέγων ὅτι οἱ δάκτυλοι τοῦ ποδὸς συνίστανται ἀπὸ *γάλαγγας ἰσαριθμούς*!

'Εν § 19η λέγει ὅτι «τὰ ὀστᾶ σκεπάζονται μὲ μεμβράναν *ἐνώδη* ἣτις λέγεται *περιτόραιον*!!! ἀντὶ «*περιόστεον*».

'Εν § 20η κακῶς λέγει ὅτι «ὁ τῶν ἀρθρώσεων χόνδρος *ἀδυνατίζει* τὰς *συγκρούσεις*» ἀντὶ «*ἐμποδίζει τὴν προστριβήν.*» Κακῆ ὡσαύτως καὶ ἀκατάληπτος ἡ φράσις «Τὰ ὀστᾶ σκεπάζονται προσέτι καὶ ἀπὸ *συνδέσμων*» 'Επίσης δὲ καὶ ἡ ἐν § 21η φράσις «Τὰ ἄκρα τῶν μυῶν εἶναι *στερεῶς συνδεδεμένα* μὲ τὰ ὀστᾶ.» Τί δὲ νὰ εἴπῃ τις διὰ τὸ ἐν § 25η «ὁ οἰσοφάγος *ἐμβαίνει* εἰς τὸν *στόμαχον*»!!!

'Εν § 27η παρέλειψεν ἀτόπως τὴν ὑποδιαίρεσιν τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου.

'Εν § 32 λέγει ὅτι «οἱ *ψιττακοὶ* λαμβάνουσι τὴν τροφήν μὲ τὴν *γλώσσαν*»! ἀντὶ «*διὰ τῶν ποδῶν.*»

'Εν § 56 περὶ ἀναπνοῆς ὀμειλῶν παραπέμπει ἀτόπως εἰς Φυσικὴν τοῦ κ. Λάκωνος λέγων «*Βλέπε φυσικὴν Λάκωνος* εἰς τὸ *περὶ ὕδραντλίας.*»

'Εν § 61 λέγει «ὅταν ἀναπνέῃ τις εἰς *μέσον* . . . » κακῆ μετάφρασις τῆς γαλλικῆς λέξεως *milieu*.

'Εν § 66 λέγει ὅτι «ἡ ἐξωτερικὴ ἐξάτμισις γίνεται εἰς τὰς *ἐξωτερικὰς κοιλότητας τῶν πνευμόνων*!! Ποῦ εὔρεν αὐτάς;

'Εν § 73 ἡ περιγραφὴ τοῦ συμπαθητικοῦ νεύρου καὶ ἀτελῆς καὶ ἀσαφῆς εἶναι.

'Εν § 76 λέγει ὅτι «ὄργανον τῆς γεύσεως εἶναι ἡ *γλώσσα* καὶ ὁ *οὐρανίσκος*! 'Εν δὲ § 77 λέγει «*χυμὸς ὀξύς ἢ ὀλίγη*; . . . *στρυφνός*; . . .

Ἐν § 80 μεταθέτει τὴν τάξιν τοῦ φακοειδοῦς καὶ τοῦ ἀναβολέως. Ἐνταῦθα ἐπίσης ἀσυναρτήτως καὶ ἐσφαλμένως ἐκτίθεται ἡ περιγραφή τοῦ ἀκουστικοῦ ὄργανου διότι λέγει ὅτι «τὸ οὖς διαιρεῖται εἰς ἐξωτερικὸν καὶ εἰς ἐσωτερικὸν» καὶ ὅτι «τὸ ἐσωτερικὸν σύγκειται ἀπὸ τὸ *τύμπανον* καὶ τὸν *λαβύρινθον*, κατωτέρω δὲ λέγει ὅτι «τὸ κοίλωμα τοῦ τυμπάνου συγκοινωνεῖ μετὰ τὸ ἐσωτερικὸν οὖς» καὶ κατωτέρω «τὸ ἐσωτερικὸν οὖς τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται *λαβύρινθος*» ! ὁποῖος κυκεὼν καὶ πράγματι *λαβύρινθος*!

Ἐν § 83 προκειμένου περὶ ὀράσεως λέγει «Τὸ διάστημα τοῦτο (τὸ ὀπίσθεν, ὁδηλα δὴ, τοῦ κρυσταλλώδους φανοῦ) σκεπάζεται ἀπὸ μεμβράναν νευρικὴν ἣτις ἔρχεται ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ σχηματίζει τὸ *ὀπτικὸν γειῶρον*. Ὡς πρὸς τοὺς ὄρους *χοροειδῆς* καὶ *σκληρωτικὸς χιτῶν* ὀρθότερον ἤθελεν εἶσθαι κατὰ τὸν πολὺν φιλόλογον κ. Κόντον νὰ εἴπῃ τις *χοριοειδῆς* καὶ *σκληρὸς χιτῶν*. Ἐνταῦθα σημειωτέον ὅτι περὶ βλεφάρων καὶ δακρύων οὐδὲν λέγει ὁ συγγραφεὺς.

Ἐν § 87 τὸ «*Τὰ ἀρθρωτὰ εἶναι προμηθευμένα* ! μετὰ πολλὰ μέλη εἶναι χειρίστη μετάφρασις τοῦ γαλλικοῦ *sont pourvus*. Προσθετέον ἐνταῦθα ὅτι τοὺς *σκόληκας* καλεῖ *ἔλμινθας*.

Ἐν § 114 λέγει ὅτι «ὁ λυγξ ἀπαντᾶται μόνον εἰς τὰ Πυρηναιῖα καὶ τὴν Ἰταλίαν».

Ἐν § 123 λέγει ὅτι «ἀραβικὴ κάμηλος ἔχει ἓνα μόνον *κῦβον* ! (τοῦτο ἴσως εἶνε λάθος κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν, ἀντὶ *ὑβον*).

Ἐν § 149 περὶ κοκκοφάγων πτηνῶν ἀτόπως λέγει ὅτι «Τὰ πτηνὰ ταῦτα τρώγουσι μετὰ τὴν τροφήν των ἄμμον καὶ λιθάρια διὰ νὰ τὴν χωρεύωσιν εὐκολώτερον» διότι οὐδόλως ἀπεδείχθη τὸ τοιοῦτον. Ἐνταῦθα προσθετέον ὅτι οὐδὲν λέγει περὶ τῶν χρησίμων καὶ ἐπιβλαβῶν τῆ γεωργίᾳ πτηνῶν.

Ἐν § 151 λέγει ὅτι «Τὰ πτερὰ πίπτουσιν ἅπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους » ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὅτι «τὰ καλυπτήρια μόνον πτερὰ πίπτουσιν.»

Ἐν § 157 λέγει ἐσφαλμένως «*Ἡ ἴβις ἢ ἱερά* ἣτις ἐθεωρεῖτο παρὰ τῶν αἰγυπτίων ἱερά διότι κατέστρεφε τὰ ὠὰ τῶν κροκοδείλων» ἐν ᾧ ἄλλο εἶναι τὸ ζῷον τὸ καταστρέφον τὰ ὠὰ τῶν κροκοδείλων, καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας λέγει τὴν αἰτίαν δι' ἣν αἱ ἴβις ἐτιμῶντο παρὰ τοῖς αἰγυπτίοις (Βιβλίον II § 75) «λόγος ἐστὶ, ἅμα τῷ ἔαρι πτερωτοὺς ὄφεις ἐκ τῆς Ἀραβίης πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου, τὰς δ' ἴβις—τὰς ὄρνιθας ἀπαντώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας οὐ παριέναι τοὺς ὄφεις, ἀλλὰ κατακτείνειν καὶ τὴν ἴβιν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τετιμησθαι λέγουσιν Ἀράβιοι μεγάλως

πρὸς Αἰγυπτίων' ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα τιμᾶν τὰς ὄρνιθας ταύτας.»

Ἐν § 158 τὸν πελεκᾶνα κατατάσσει ἀτόπως καὶ εἰς τὰ πάρυδρα καὶ εἰς τὰ στεγανόποδα. Ἐν § 166 λέγει περὶ τῶν ὄφρων ἐσφαλμένως ὅτι «ἀλλάζουσι τὸ δέρμα των,» ἐν ᾧ ἀλλάζουσι τὴν ἐπιδερμίδα των. Εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα εἶχεν ὑποπέσει καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ἐν § 168 λέγει περὶ τῶν βατραχίων ὅτι «δὲν ἔχουσι στέρον, αἱ δὲ πλευραὶ των εἶναι ἐλεύθεραι.» Ἐν ᾧ εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ βατράχια ἔχουσι στέρον καὶ ὅτι στεροῦνται πλευρῶν.

Ἐν § 183 ἡ ταξινόμησις τῶν ἐντόμων ἀτελεστάτη καὶ ἄτακτος εἶναι. Ἐν δὲ § 187 περὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν μαλακοστράκων λέγει ὅτι «εἶναι ἀνάλογος τῶν μαλακίων», κατωτέρω δὲ προκειμένου περὶ μαλακίων οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ κυκλοφορίας αὐτῶν.

Ἐν § 188 ἐπεξηγεῖ τὴν λέξιν *ἐλμινθεσ* διὰ τῆς λέξεως *βελίγγοι*; περὶ δὲ τῶν ἐνδοζῶων πάνυ ὀλίγα ἀναφέρει.

Ἐν § 195 λέγει ὅτι «τὰ μαλακοειδῆ ἔχουσι μέγα ὄστρακον» ἐνᾧ ἔχουσι χιτῶνα ἀπλῶς.

Ἐν § 197 λέγει διὰ τὰς μειδύσας ὅτι εἶναι ἡ κυρία τροφή τῆς φαλαίνης, ἐν ᾧ τοῦτο ἀρμύζει μᾶλλον εἰς τὰ πτερόποδα μαλάκια. Διὰ δὲ τοῦς σπόγγους λέγει ὅτι «ἐκβάλλουσι ἰδιαιτέραν τινὰ ὕλην ἣτις ἀποτελεῖ τοὺς σπόγγους!

Βοτανική.— Ἐν § 3 λέγει «Κυτταρῶδες ὄρκαμα» ἀντὶ «κυτταρῶδες ἰστός.»

Ἐν § « λέγει ὡσαύτως ὅτι τὰ κύτταρα γίνονται ὡς ἐκ τῆς θλίψεως πολύσχημα (;) πολύγωνα κτλ.

Ἐν § 4 κακῶς ἀπαριθμεῖ τῶσων εἰδῶν ἰνώδη ἀγγεῖα, συγγέων πολλὰ τούτων οὕτω τὰ γαλακτοφόρα ἀγγεῖα καὶ τὰ τοῦ ἰδιαιτέρου χυμοῦ (ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὰ) εἶναι τὰ αὐτά. Τὰ *κομβολογοειδῆ*! εἶναι τὰ στικτὰ ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῶν καταστάσει. Τὰ *ἐλικοειδῆ* εἶναι ἀτραχεῖαι. Ὁ συγγραφεὺς φαίνεται λαμβάνων τοὺς ὄρους τούτους ἐκ τινος βοτανικῆς βριθούσης ἀγραμμάτων καὶ γελοίων ὄρων καὶ σφαλμάτων.

Ἐν § 6 λέγει «Ἡ ρίζα παράγει Ἴνας (κλωστὰς) αἱ ὁποῖαι λέγονται *ρίζια*.»

Ἐν § 8 οἱ ὅρισμοί τῶν ριζῶν εἶναι ἐσφαλμένοι· οὕτως ἀντὶ «*ρίζα φαροειδῆς*» λέγει «*ἀτρακτοειδῆς*» ἀντὶ «*κωνική*» λέγει «*κυλινδρική*, ἣτις δὲν ὑπάρχει» ἀντὶ «*στρογγύλη*» λέγει «*ρογγυλοειδῆς*.» Αἱ λέξεις *ἐυλώδεις* καὶ *σαρκώδεις* δὲν σημαίνουσι τὸ σχῆμα ἀλλὰ τὴν φύσιν

της ρίζης. Ὅριζόντιος δὲ καὶ ἐρπώδης εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό. Καθόλου δὲ ἢ περὶ τοὺς ὀρισμοὺς αὕτη λεπτομέρεια καὶ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαγῶν ἄσκοπος καὶ ἐπιβλαβὴς εἶναι πρὸς τὸν σκοπὸν.

Ἐν § 9 ἐνῶ πολλά λέγει περὶ τῆς οἰκονομικῆς χρησιμότητος τῶν ριζῶν οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τῆς φυσικῆς αὐτῶν χρησιμότητος, ἣτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ στερεώσῃ τὸ φυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐν § 14 περιγράφει τὴν κατασκευὴν τοῦ καυλοῦ τῶν δικοτυληθόνων, μονοκατυληθόνων καὶ ἀκοτυληθόνων ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως τῶν λέξεων τούτων.

Ἐν § 14 λέγει « ὁ μυελὸς βραδύτερον γίνεται σπογγώδης καὶ κενός! αὐτῷ λέγει « *κντταρῶδες σκέπασμα* ἐνῶ πρόκειται περὶ τοῦ *πρασίνου κντταρῶδους στρώματος* τοῦ φλοιοῦ.

Ἐν § 22 « Βολβὸς πάγιος » λέγε *στερεός*.—Ἐν § 23 οἱ ὄρχεις ὅλως περιττόν.—Ἐν § 26 « ριζικά » λέγε *ἐπίρριζα* (Ὁρφανίδ).

Ἐν § 27 Ἡ φυλλοταξία ἐσφαλμένη.

Ἐν § 38 λέγει « ὁ ἄνθραξ ὁ ὁποῖος προκύπτει ἀπὸ τὴν *ἀνάλυσιν* (ἀντὶ ἀποσύνθεσιν) ταύτην (τὴν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἐν τοῖς ἄλλοις) προσκολλᾶται! εἰς τὰ ὑφάσματα (λέγε ἴστους) τοῦ φυτοῦ. Ἐσφαλμένον.

Ἐν § 40 ἀντὶ « *χυμός* » λέγει *χυλός*.

Ἐν § 41 λέγει κακῶς μεταφράζων « τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ ἀποτελοῦσι *μέγα ἄρθρον* (article) τοῦ ἐμπορίου.

Ἐν § 53 λέγει ἄνευ διακρίσεως « ἐνίοτε τὰ ὄργανα ταῦτα (τῆς παραγωγῆς εἶναι κειχωρισμένα καὶ τότε τὸ ἄνθος λέγεται *ἐργογενές* ὡς εἰς τὸν ἀραβόσιτον, τὸν *φοίνικα* κτλ. »

Ἐν § 54 ἀναφέρει ἀπλῶς τὰς λέξεις « *ἐμβολιασμός, ἐγκεντρισμός, ἐνοφθαλμισμός* » ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως.

Ἐν § 57 προκειμένου περὶ ἀνθοδιαθεσίας λέγει εἰς τὴν περιορισμένην ἀνήκει τὸ *κῆμα* « *μετάφρασις* τῆς λέξεως *c i m e . . .* καὶ « ἡ ἀπεριόριστος ἀνήκει εἰς τὸν *στάχυν* τὸν *ἱουλον* κτλ. ἀντὶ « εἰς τὴν ἀπεριόριστον ἀνήκει ὁ *στάχυς*, ὁ *ἱουλος* κτλ. εἰς τὸ αὐτὸ *σφάλμα* εἶχεν ὑποπέσει καὶ πρότερον.

Ἐν § 60 τὰ περὶ γονιμοποιήσεως ἐκτίθησιν ἀσκόπως ἐν ἐκτάσει.

Ἐν § 82 « λέγει ἀτόπως ὅτι « τὰ ἀκοτυλήδονα ἢ κρυπτόγαμα περιλαμβάνουσιν ὅλα τὰ φυτὰ ὅσα δὲν ἔχουσιν ἔμβρυον!

Ἐν § 84 καὶ αὐθις ὑποπίπτει εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα λέγων « *ὠτίδιον τακκεριδόν* » (κακῶς μεταφράζων τὸ κύριον ὄνομα *Tuckeri*).

Ἐν § 88 μεταφράζει τὰ *characées* « *χαρόμορφα*. »

Ἐν § 104 κατατάσσει τὸ λίνον (λινάρι) εἰς τὰ κρινοειδῆ!!!

Ἐν § 112 λέγει ὅτι « αἱ βανάνεαι εἶναι κάτοικοι! τῶν ἰδιῶν καὶ τῶν Ἀντιλλῶν μόνον.

Ἐν § 124 ὀνομάζει τὰ γεώμηλα *ρίζας*.

Ἐν § 138 τὴν χαμαιέρασον (φράουλα) κατατάσσει εἰς τὰ αἰγοκλημα-
τοιειδῆ! ἐν ᾧ ἀνήκει εἰς τὰ ῥοδοειδῆ.

Ἐν § 158 λέγει ὅτι « τῆς τετραγωνίας οἱ νέοι κλάδοι καυθέντες πα-
ράγουσι *μαλυδοκόκονδουλα*. Ὡραία διδασχὴ νὰ νομιζῶσιν οἱ πολλοὶ ὅτι τὰ
μολυβδοκόκονδουλα εἶναι νέοι κλάδοι τῆς τετραγωνίας καυθέντες!

Ὁρυκτολογία.—Ἐν § 11 λέγει ὅτι « τὸ ἀνθρακικὸν ὄξυ ἀνα-
πτύσσεται προσέτι ὑπεράνω τῶν πίθων ὅταν εὑρίσκονται εἰς ζύμωσιν.

Ἐν § 35 ἐνθα ὁ λόγος περὶ πολυτίμων λίθων ἀναφέρει καὶ τὸν *χαλ-
κηδόριον*, τὸν ὁποῖον ἐπιμένει ἀποκαλῶν *καρχηδόριον* ὅπως καὶ πέρυσιν.
Εἰς δὲ τὰς ἐφεξῆς παραγράφους ἀναφέρει τὴν σκληρότητα ἐνδὸς ἐκάστου
αὐτῶν ὡς καὶ τὸ εἰδικὸν βᾶρος αὐτῶν δι' ἀριθμῶν, τοὺς ὁποίους βεβαίως
δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοήσωσιν οἱ δι' οὓς προώρισται τὸ πόνημα.

Ἐν § 45 πολύτιμον ἀληθῶς εἶναι τὸ καὶ ἐφέτος ἐπαναλαμβανόμενον
ὅτι «8000 λεπτότατα φύλλα ἀργύρου ἔχουσι πᾶχος 2 *χιλιομέτρων*!

Ἐν § 58 λέγει ὅτι «ὁ ἀνθρακίτης δὲν δίδει *μυρωδιάν*!

Ἐν § 63 ἠδύνατο ὁ συγγραφεὺς νὰ εἶπῃ, κάλλιστα ὅτι τὸ ἤλεκτρον
προέκυψεν ἐκ ῥητινοφόρων δένδρων προγενεστέρως γεωλογικῆς ἐποχῆς ἢ
τουλάχιστον ὅτι εἶναι ῥητινή, οὐχὶ δὲ ὅτι προέκυψεν ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν.»

Ἐν § 65 λέγει «ἡ *πλυτρίς* ἄργιλος ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης ἐξηγήσεως.
Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ἀλλαχοῦ ὁ συγγραφεὺς μεταχειριζόμενος τὰς λέ-
ξεις *ὄρφρον* καὶ *ὄρφρινον* καὶ *κιρρὸν* κτλ. ἄνευ ἐξηγήσεως.

Γεωλογία. Ἐν § 3 τὰ περὶ σφαιρικοῦ τῆς γῆς σχήματος ἀτελῶς
ἐκτιθέμενα καθίστανται ἀκατάληπτα.

Ἐν § 7 λέγει ἀτόπως «τὰ πλεῖστα ζῶα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀπεσβεσμέ-
νην ἤδη τάξιν τῶν σαυροειδῶν!» καί, ἐν § 8 «τὰ φυτὰ ταῦτα ἦσαν
τῆς κατωτέρας τάξεως, ἀλλὰ γιγάντεια, *φοίνικες*, *πτερίδες*, *κωνοφόρα*.
Ἄλλ' ἂν οὐχὶ αἱ *πτερίδες*, τὰ *κωνοφόρα* καὶ οἱ *φοίνικες* τῆς κατωτέρας
τάξεως εἶναι φυτὰ;

Ἐν § 37 λέγει πάνυ ἀτόπως «αἱ λάβαι τῶν ἠφαιστειῶν τούτων (τῶν
ἐσβεσμένων) περιέχουσι καὶ ἄλλας ὕλας ἠφαιστογενεῖς αἵτινες ὀνομάζον-
ται *βασάλται*» ἐν ᾧ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ μὲν λάβα εἶναι προϊόν τῶν
ἐνεργῶν ἠφαιστειῶν, αἱ δὲ *βασάλται* τῶν ἐσβεσμένων θεωρουμένων ἠφαι-
στειῶν.

Ἐν § 50 λέγει « κεφαλόποδα (σηπίαι, οκτάποδες), κογχύλια (ἀμμωνίται) » ἐν ᾧ οἱ ἀμμωνίται εἶναι κεφαλόποδα.

Ἐν § 53 σφάλλεται λέγων ὁ συγγραφεὺς ὅτι « τὸ Περμικὸν πέτρωμα ὠνομάσθη *πειητεῦσ*, διότι δὲν ἔχει ἀπολιθώματα. » ὠνομάσθη οὕτως ὡς περιέχον ὀλιγώτερα τῶν προγενιστέρων πετρωμάτων ἀπολιθώματα. Περύργον δὲ εἶναι ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ συγγραφεὺς ἀπαριθμεῖ ἐν § 54 ἀπολιθώματα τοῦ Περμιακοῦ, πολυπόδας, μαλάκια, ἔρπετά, ἰχθύς.

Ἐν § 61 ἐνθα περὶ κρητιδικῶν ὁ λόγος λέγει « οἱ Γεωλόγοι διαιροῦσι τὸ κρητιδικὸν εἰς τρεῖς ὀροφάς, τὴν *νεωτέραν*, τὴν *μέσην* ἢ *γλαυκὴν ἀργιλῶν* (= *crâie glauconieuse*) καὶ τὴν *ἄνω* ἢ *κρητιδοῦχον*. Ἡ νέα περιέχει ἀσβεστον κτλ. » Οὐδαμοῦ δὲ γίνεται λόγος περὶ τοῦ Νεοκομιανοῦ. . . Πρὸς δὲ τούτοις ἐκ τῶν ἀπολιθωμάτων τῶν διακρινόντων τὴν ἄνω ἢ κρητιδοῦχον ὀροφὴν παραλείπει τέλει τὰ ἐχινόμορφα τὰ ἰδίως χαρακτηρίζοντα τὸ ἄνω κρητιδικὸν στρώμα. Ἐνταῦθα ἔπρεπεν ἐξάπαντος ὁ συγγραφεὺς ν' ἀναφέρῃ ὅτι τὸ κοίτασμα τοῦτο εὑρηται καὶ ἐν Ἑλλάδι λίαν ἀνεπτυγμένον ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Παρνασίδι.

Ἐν § 63 λέγει ὅτι « τὸ ἠώκαινον λέγεται καὶ Παρισινόν, διότι ἀποτελεῖ μέγα μέρος τοῦ ἐδάφους τῶν Παρισίων »· οὐχί, ὡς γὰρ, ἀλλὰ διότι εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένον εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῶν Παρισίων.

Ἐν § 65 ἐν ᾧ ὁ λόγος περὶ μειοκίνου οὐδὲν λέγει Ἑλληνας διδάσκων περὶ τῶν περιπύστων τοῦ Πικερμίου ἀπολιθωμάτων. κτλ.

Ταῦτα ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ ἀποσταλέντος ἐνὸς καὶ μόνοῦ τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἐγχειριδίου.

Βεβαίως πάνυ δυσάρεστον εἶναι καὶ λυπηρὸν ὅτι ὁ ἀγὼν οὗτος τοσάκις ἐπαναληφθεὶς ἀπέβη ἄγονος. Τὰ αἷτια εἶναι ἴσως πολλὰ καὶ διάφορα τὸ οὐσιωδέστερον ὅμως καθ' ἡμᾶς εἶναι ἡ ἀνεπάρκεια τῶν γνώσεων τῶν ἐκάστοτε εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀποδυομένων, ἐλάχιστα, ὡς εἰκός, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγῶνος ἐφόδια κεκτημένων καὶ μὴ περιζομένων τουλάχιστον εἰς ἀπλὴν καὶ καθαρὰν μετάφρασιν ἴσως δὲ καὶ τὸ εὐτελὲς τῆς ἀμοιβῆς ἀποτρέπει ἄλλους κάλλιον κληρονομημένους, ὅπως κατέλθωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 14 Μαρτίου 1872.

Οἱ Κριταὶ τοῦ ἀγῶνος

ΘΩΝ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ

Η. ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ.

Ὁ Πρόεδρος

ΑΘ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Γ. Παπαβασιλείου